PRO Algemene Beschouwingen Begroting 2026-2029

Introductie

Voorzitter, we naderen het einde van een raadsperiode waarin veel is gebeurd. De nasleep van corona, oorlog in Oekraïne, de start van een burgemeester, het Ravijnjaar en andere grote opgaven. Er is toegewerkt naar 'goed leven in elke kern', met ambities, plannen en ook teleurstellingen. Maar 4 jaar later blijven de opgaven voor ons Eijsden-Margraten in 2026 en verder groot. Bijvoorbeeld op het gebied van inclusie, wonen, natuur en het serieus nemen van onze inwoners. PRO ziet dat goed bestuur begint bij luisteren. Luisteren naar alle inwoners. En juist dat luisteren - het betrekken van mensen bij besluiten die hun leven raken - is iets waar het de afgelopen jaren te vaak aan ontbrak. PRO wil dat veranderen.

Vandaag willen we het hebben over de inwoners, dat zij hier kunnen wonen in een groene omgeving en dat zij gehoord worden. Want alleen als we daarin eerlijk en zorgvuldig handelen, bouwen we aan dorpen waar het goed leven is in elke kern en voor iedereen.

Inclusieve samenleving

In 2022 schreef de nieuwe coalitie in het bestuursakkoord "*onze ambitie is dat Eijsden-Margraten een inclusieve samenleving is waarin iedereen die mee wil doen ook mee kan doen als ook gestimuleerd wordt om mee te doen. We sluiten niemand uit.*" Vier jaar later moeten we vaststellen dat die ambitie nog niet is waargemaakt. De gemeente heeft geen lokale inclusieagenda opgesteld – terwijl dat wettelijk verplicht is. Zo'n agenda is een kompas: hoe zorgen we ervoor dat iedereen zich veilig en welkom voelt? En daar is werk aan de winkel, zoals het pijnlijk duidelijk is geworden de afgelopen maanden.

Inclusie betekent dat iedereen er mag zijn en ik herhaal graag dezelfde woorden die ik hier vorig jaar uitsprak, omdat ze nog even relevant zijn: "*een gemeente waar iedereen kan en mag wonen: jong of oud, arm of rijk, 'van hier', Hollander, of nóg verder weg en mens of dier*". In een inclusieve gemeente zorgen we voor meer dan alleen aanhaken bij wat regionaal geregeld is voor maatschappelijke thema's of een online bewustwordingscampagne. Een inclusieve samenleving bereik je niet vanachter je bureau, maar door hier actief mee aan de slag te gaan. De veiligheid van vrouwen verdient meer dan een speldje op het pak van de wethouder en een post op social media. We roepen het college dan ook op om de vorig jaar aangenomen motie uit te voeren vanuit een proactieve houding.

En een inclusieve gemeente betekent ook aandacht geven aan iedereen. Het mag niet zo zijn dat de nagedachtenis van zwarte bevrijders wordt uitgewist van de Amerikaanse begraafplaats. PRO maakt zich zorgen over het beleid van de regering Trump en diens invloed in Margraten. Wij kunnen laten zien dat wij wél kiezen voor

een samenleving die iedereen erkent en waardeert. En dat deden we. We willen onze complimenten uitspreken aan de burgemeester voor zijn oproep om de nagedachtenis van zwarte bevrijders een permanente plek te geven op de Amerikaanse begraafplaats.

Wonen en leefbaarheid

Voorzitter, de druk op de woningmarkt in Eijsden-Margraten neemt steeds verder toe. Ouderen zitten vast in te grote huizen en jongeren en starters vinden geen betaalbare woning. Mensen trekken weg, niet omdat ze dat willen, maar omdat ze geen betaalbare plek kunnen vinden. Met het verlies van jongeren, verliezen we de toekomst van verenigingen, scholen en voorzieningen. De ziel van de gemeenschap raakt uitgehold. PRO wil wonen met visie.

Een visie voor soorten nieuwbouw. Richtlijnen met een duidelijke richting. Niet voor de markt, maar voor de mensen. Betaalbare woningen, sociale huur, starterswoningen. Voor één- of tweepersoonshuishoudens. Want dat is de reële woonbehoefte. En woonvormen voor ouderen en nieuwe woonconcepten zoals tiny houses. We dienen daarom opnieuw de **motie "30% sociale huur in nieuwbouwprojecten"** in. Niet vrijblijvend, maar als harde norm. In 2018 nam deze raad al een motie van die strekking aan, maar in de praktijk is er nog nauwelijks iets van terechtgekomen. Eigenlijk zoals onze gemeente in de woondeal al ondertekend heeft, maar waarom blijven wij hierin achter?

Meer woningen vraagt ook om een visie hoe we als gemeenschap omgaan met groei. Daar is het college nu niet mee bezig. Eerst bouwen en dan pas kijken of het dorp dat aankan, is de verkeerde volgorde. We stellen dus voor om een visie te vormen en een plan te maken om het aanbod van sport, school, bibliotheken, huisartsen, verzorging en OV in kaart te brengen.

Een visie op hoe we bouwen. Hoe we daarbij lokale materialen, geteeld door onze agrariërs kunnen gebruiken. De oude Limburgse traditie van bouwen met hout, leem en stro gebruiken en op die manier bijdragen aan de status van ons '5-sterrenlandschap'. We roepen het college dan ook op om zo snel mogelijk werk te maken van de vorig jaar aangenomen motie natuurinclusief bouwen. We staan nu voor het nemen van vér-strekkende besluiten. Dat vraagt om zorgvuldige planning én om samenwerking met inwoners.

Voorzitter, vorig jaar waren de hele lijst van woningbouwlocaties reden voor PRO om tegen de begroting te stemmen. Dit jaar staat deze lijst er weer in, waarmee het college over haar graf heen probeert te regeren. Een lijst waar inwoners niet bij betrokken worden. Terwijl samenwerking met inwoners het draagvlak vergroot, misverstanden voorkomt en bovendien het vertrouwen tussen bestuur en samenleving versterkt. PRO roept het college op om de participatieverordening actief toe te passen, ook bij woningbouwprogramma's. Niet als verplicht nummer, maar als

kans om samen te bouwen aan toekomstbestendige dorpen. Daarom dienen wij de motie **“Toepassing van de Participatieverordening bij woningbouwprogramma’s”** in.

Laten we over één ding wel duidelijk zijn: PRO vindt het heel belangrijk dat er meer woningen bijkomen in onze gemeente. Maar wel voor wat mensen nodig hebben en dat vraagt om visie. Laten we hier de komende jaren samen de schouders onder zetten.

Natuur, landschap en landbouw

Voorzitter, Eijsden-Margraten is niet alleen een gemeente van mensen, maar ook van natuur. Van hellingbossen, hoogstamboomgaarden, beken en open akkers. Die natuur staat onder druk. Door stikstof, verharding, pesticiden en de gevolgen van klimaatverandering.

In 2023 hebben we als raad een hele mooie stap gezet om onderzoek te doen naar de rechten van de natuur. De eerste goede stappen zijn al gezet om die rechten mee te laten wegen. Zoals bij de gebiedsontwikkeling van de Poort van het Heuvelland, waarbij wordt uitgegaan van de ecologische en landschappelijke waarden van het gebied. Kijk wat hier nodig is om dit te behouden en versterken en daarna welke ruimte er is voor verdere ontwikkeling als bijvoorbeeld woningbouw. We gaan er dan ook van uit dat u dit Masterplan integraal aan de Raad ter goedkeuring voorlegt, zoals het door de opstellers is ingediend.

Inmiddels zijn we twee jaar verder sinds de motie is aangenomen. En steeds meer gemeenten, van Amsterdam tot Groningen tot hier, onderzoeken hoe natuurlijke ecosystemen – rivieren, bossen, bodems – rechten kunnen krijgen. We maken ons zorgen over recente uitspraken van de wethouder rondom deze motie. Al twee jaar wordt gewerkt aan deze motie en aan de Omgevingsvisie. Het college ziet hier een logische overlap en PRO ziet dat ook. Daarom dienen wij de motie in **‘Uitvoeren onderzoek rechten voor de natuur’**. Om een steun in de rug te geven dat deze zaken aan elkaar zijn verbonden en het is nog altijd niet te laat hiervoor.

En voorzitter, de toekomst van de landbouw vraagt om een balans met de omgeving. De toekomst van onze boeren ligt in natuurinclusieve landbouw, die de bodem herstelt en biodiversiteit versterkt. Dat vraagt om samenwerking met agrariërs en het stimuleren van duurzame verdienmodellen. Daarom dienen wij de motie ‘**stimuleren van natuurinclusieve landbouw**’ in. Diverse gemeenten in Nederland hebben initiatieven genomen hiernaartoe te werken. In Eijsden-Margraten blijft het vooralsnog stil. Tijd voor verandering voor een gezonde leefomgeving van onze inwoners.

Bij die verantwoordelijkheid hoort ook het terugdringen van landbouwgif. Veel van die middelen schaden niet alleen onkruid en insecten, maar ook onze gezondheid en

het grondwater. We vragen het college via de **motie "Verminderen gebruik pesticiden/gewasbeschermingsmiddelen"** om het gebruik van bestrijdingsmiddelen in de openbare ruimte verder af te bouwen en met boeren samen te werken aan duurzame alternatieven.

En onderdeel van een gezonde leefomgeving en gezonde inwoners betekent ook het terugdringen van dagelijks auto gebruik. Daarom dienen wij de **motie "Veilige fiets- en wandelverbindingen"** in. Want wie wil dat inwoners de natuur waarderen en goed kunnen leven in elke kern, moet zorgen dat ze er veilig kunnen komen. Dat versterkt niet alleen de gezondheid, maar ook de verbondenheid tussen onze dorpen.

Democratie en burgerparticipatie

Voorzitter, als gemeente hebben we in 2022 een sterke stap gezet met de nieuwe Participatieverordening. Die moest ervoor zorgen dat inwoners tijdig en serieus betrokken worden bij belangrijke plannen. Niet alleen om inspraak te organiseren, maar om samen beleid te maken dat beter past bij de leefwereld van mensen. Helaas is dat goede begin daarna stilgevallen. Inwoners worden nog te vaak pas geïnformeerd als de besluiten al genomen zijn. En bij de keuze van woningbouwlocaties is participatie zelfs helemaal achterwege gebleven – terwijl de raad daar nooit een besluit over heeft genomen en inwoners niet bij betrokken zijn. Het college gaat zelfs zover door te zeggen dat participatie niet nodig zou zijn, te ingewikkeld of vertragend. En ja, de wethouder burgerparticipatie zegt participatie belangrijk te vinden. Maar in de praktijk heeft hij de aangenomen motie burgerparticipatie 2 jaar laten liggen, worden afspraken met de werkgroep burgerparticipatie steevast niet nagekomen en worden de signalen van gefrustreerde inwoners niet gezien en gehoord.

Het is tijd om dit anders te gaan doen. Laten we teruggaan naar de basis. Burgerparticipatie onderdeel laten zijn van ons DNA. Laten we als gemeente écht luisteren naar onze inwoners. PRO dient daarom de motie '**versterken burgerparticipatie'** in. Daarnaast roepen we op om de motie 'burgerparticipatie' van 2 jaar geleden tot uitvoering te brengen. Want, participatie is geen last, maar een investering in beter bestuur. Een kans om vertrouwen te herstellen en samen te bouwen aan toekomstbestendige dorpen.

Dat brengt ons ook op ons volgende en laatste punt; de afgelopen jaren zijn door PRO en de andere fracties goede voorstellen gedaan, die te vaak zijn vertraagd. We vragen het college om de raad en inwoners serieuzer te nemen. Door niet nieuw beleid in grote onleesbare stukken zoals de begroting en de tussentijdse rapportages te proppen. Om aangenomen moties ook daadwerkelijk uit te voeren. Hoe staat het bijvoorbeeld met de motie voedselbanken van CDA en PRO, de actueel beleid motie van EML of de motie over onverharde wegen. De gemeenteraad is geen adviescommissie. Aangenomen voorstellen horen uitgevoerd te worden en niet op

de plank te blijven liggen. Voorzitter, daarom vragen wij aan het college hoe zij ervoor gaan zorgen dat aangenomen moties worden opgepakt in 2026?

Tot slot

Voorzitter, we willen bouwen aan dorpen waar mensen zich thuis voelen, waar ruimte is om te wonen, te ontmoeten en te groeien. Waar bestuur en inwoners samenwerken in plaats van tegenover elkaar te staan. Waar natuur niet wordt opgeofferd, maar gekoesterd.

Dat vraagt om visie en moed. De moed om niet alleen te zeggen dat je luistert, maar het ook te doen. Om niet alleen te praten over betaalbaar wonen, maar het ook te regelen. Om niet alleen inclusie te beloven, maar het te organiseren.

Laten we samen zorgen dat de komende bestuursperiode niet weer gevuld wordt met gemiste kansen, maar met gezamenlijke stappen vooruit. Waar we de maatschappelijke, financiële en politieke uitdagingen die ons ongetwijfeld te wachten staan, samen vastpakken en PROactief oppakken.

Dank u wel, voorzitter.